

позичальника, а не наявного капіталу. Крім цього, політика НБУ щодо стимулювання банків до купівлі ОВДП є згубною практикою, оскільки витісняє потенційні кредитні ресурси на фінансування державних боргів замість кредитування суб'єктів економіки. Так, у той час як кредити бізнесу скоротились протягом 2015 р. майже на 20 %, портфель цінних паперів збільшився за цей же період на 12 %.

Пріоритетним завданням реформування національної банківської системи є стимулювання кредитної активності фінустанов. Для цього, в першу чергу, необхідно вирішити проблему накопичених з 2008 року токсичних активів банківською системою, створити державні компанії з управління проблемними активами, забезпечити захист прав кредиторів, знизити вартість кредитних ресурсів за рахунок зменшення інфляційних ризиків. Основним джерелом кредитних ресурсів економіки є кошти населення, які знаходяться поза банками через низьку довіру до системи та дій регулятора. За останніми експертними оцінками їх сума складає понад 90 млрд. дол. США (за даними НБУ), що значно перевищує отримані у минулому році Україною від МВФ позики (6,7 млрд. дол. за 2015 р. за даними Мінфіну). Тому головним завданням на сьогодні повинно стати повернення довіри населення до національної банківської системи, що потребує від регулятора відміни адміністративних заборон на користування вкладниками власними коштами та припинення політики масового банкрутства українських банків.

Уманців Г.В.

Київський національний торговельно-економічний університет,
к.е.н., доц., доцент кафедри бухгалтерського обліку

ТЕОРІЯ ВАРТОСТІ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Зміни у світовій економіці позначені радикальними перетвореннями у визначенні новітніх трендів її розвитку й ґрунтуються на використанні досягнень науки, технологій, культури та передбачають залучення результатів творчої інтелектуальної діяльності у виробництво. Останні дослідження з питань трансформації вартісних відносин показали, що учені звертають увагу на такий аспект актуалізації концепції інформаційної економіки, як питання дематеріалізації вартості, перетворення формалізованого знання у фактор виробництва, що обумовлює подальший розвиток вартісних теорій.

Використання інформації та знань спричинило зростання ролі та значення розумової праці. Наслідком такого процесу стала інтелектуалізація економіки, проникнення інтелектуальної праці в увесь спектр виробничих відносин, автоматизації виробництва та зростання частки працівників, для яких знання у роботі відіграють практичну роль. Сьогодні в основі формування доданої вартості перебуває процес використання творчої праці, інформації та знань для виробництва продукції у вигляді винаходів, інновацій, ноу-хау, технологічних способів та технологій організації виробництва [1, с. 192].

Теорія інформаційного суспільства істотно збагатила уявлення про вартість на сучасному етапі економічного розвитку. Результатом аналізу ролі інформації в господарському житті західних країн стало трактування інформації як специфічного ресурсу, що не володіє більшістю характеристик, властивих традиційним факторам виробництва. При цьому наголошується на тому, що цінність інформації визначається можливістю підвищити обізнаність її отримувача, вона не має відносно стійкої об'єктивної основи у вигляді витрат виробництва і теоретично може коливатись у дуже широкому діапазоні, що визначається індивідуальними відмінностями творчих можливостей та оцінок індивідів. Наслідком цього є отримання неоднакового ефекту різними споживачами, а створена знаннями вартість є не лише змінною величиною, підвладною різким коливанням [2, с. 517].

Інформаційна революція радикальним чином змінює технологічний базис суспільного виробництва. Економіка умовно розділилась на дві частини. Сектори економіки, що ґрунтуються на застосуванні або розробці ресурсів (сільське господарство, виробництво

продуктів, що швидко псуються, гірничодобувна промисловість), як і раніше, перебувають під дією закону спадної дохідності капіталу. Діяльність наукомістких виробництв, у котрих значною мірою концентруються знання, а не матеріальні ресурси, порушує важливий закон економіки — закон спадної дохідності [3, с. 326]. Саме тут спостерігається підрив вартості в її традиційному трактуванні. Такий умовний поділ економіки на дві частини відбувається не завжди чітко у межах тих чи інших галузей, але й за окремими виробництвами, відокремленими видами діяльності тощо. Поділ проходить між виробництвом за переважною участю відчутних чинників – землі і капіталу – і створенням багатства на основі невлікового фактора – знань. На працівника розумової праці потрібно дивитися не як на «витрати», а як на «капітал». В інформаційній економіці, базованій здебільшого на розумовій праці, працівники є носіями цієї праці й володіють при цьому особливими засобами виробництва, що репрезентовані сучасними знаннями, компетенціями, мотиваціями тощо.

За нових умов праця здатна таким самим чином відігравати роль наймача капіталу, як і капітал – наймача праці. Такі відносини «праця – капітал» передбачають докорінні зміни і в системі управління. Відбувається інтеграція безпосереднього виробника (особисто або через своє представництво) у структуру управління виробничим процесом, обміном та розподілом виробленого продукту. На практиці це виявляється в найрізноманітніших системах, що сприяють подоланню відчуження виробника від особистої участі в управлінні. Йдеться про якісно нові стимули результативності виробництва з акцентами не лише на розмірі заробітної плати, а й на високому рівні довіри, престижності праці, її інтелектуалізації, творчому пошуку, на оцінці кожного працюючого як найціннішого капіталу та найдефіцитнішого, незамінного виробничого ресурсу [4, с. 258-259].

Українські вчені А. Колот та О. Кравчук привертають увагу до того, що як провідну складову глобальних змін у «світі праці» слід розглядати тренд поєднання в одній людині і працівника, і власника, і носія інноваційних, інтелектуальних компетенцій. Протягом багатьох століть економічний розвиток здійснювався за умов відокремлення праці від засобів виробництва, а також протистояння між працею і капіталом. Натомість інформаційне суспільство сприяє тому, що щоразу більшою мірою в одній особі поєднується як власник засобів виробництва (знань, інформації), так і носій здібностей (вмінь, навичок, компетенцій). Йдеться про утвердження суспільства та економіки, де праця і капітал поєднуються в людині, а розвиток упродовж життя її фізичних та інтелектуальних здібностей є запорукою накопичення інтелектуального капіталу, підвищення продуктивності праці та якості життя [5, с. 5-10].

Проте зміни у самому виробництві не дають повного уявлення про трансформацію вартості, оскільки не враховано другий важливий аспект — корисність, яка відіграє важливу роль у формуванні вартості, особливо на сучасному етапі, оскільки є одним із чинників, які визначають соціальні процеси. Суспільство переходить до інноваційної та символічної цінності, коли люди самі визначають певну цінність певного блага, виникають ірраціональні оцінки, які швидко поширюються на матеріальні й нематеріальні блага усі складові економіки. Символічна вартість в інформаційній економіці не є внутрішньою властивістю товарів, а формується на основі своєрідного відношення між споживачем і благом, в результаті якого у споживача складається уява про «адекватну» ціну. Вона проявляється у готовності споживача платити за товар, що володіє знаковими характеристиками, наявність яких підвищує корисність, яку отримує споживач із функціональних властивостей блага [3, с. 330-332].

Проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що постіндустріальне суспільство характеризується формуванням нової структури економіки. Саме соціально-економічні трансформації, що зумовлені процесом переходу світового співтовариства до інформаційної стадії розвитку, потребують дослідження якісних і кількісних перетворень, які відбуваються в економіці під впливом інформації. Зокрема, сучасна економічна теорія і практика зіштовхнулися з викликами, які поставили завдання розробки адекватних запитам часу підходів до ціноутворення благ, що мають інформаційну природу. Адже вартість, що

створена знаннями, не пов'язана лише з витратами виробництва. Вона є грошовою формою, що використовується з метою встановлення ціни на продукт, в якому втілено нові знання відповідно до його корисності, спроможності задовольняти потреби на основі використання новітніх технологій, матеріалів, а також знань. У зв'язку з цим нові реалії суспільно-економічного розвитку потребують суттєвого оновлення методологічних основ економічної науки.

Список використаних джерел

1. Ляшенко О.І. Моделювання впливу інтелектуального капіталу на формування та функціонування технологічного укладу / О.І. Ляшенко, С.В. Хомич // Регіональна економіка. – 2011. – №4. – с. 192-199.
2. Базилевич В. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку / В. Базилевич, В. Ільїн. – К.: Знання, 2008. – 678 с.
3. Чухно А.А. Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика / А.А. Чухно. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Н.-д. фін. ін-т при Мінфін України, 2006. – 512 с.
4. Гальчинський А.С. Лібералізм: уроки для України / А.С. Гальчинський. – К.: Либідь, 2011. – 288 с.
5. Колот А.М. Людина і нова економіка: теоретико-методологічний аналіз взаємодії та домінант розвитку / А.М. Колот, О.І. Кравчук // Економ. теорія. – 2015. – №1. – с. 5-25.

Філіпенко А. С.

Інститут міжнародних відносин Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
д. е. н., проф., професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

ГЛОБАЛЬНІ ІННОВАЦІЙНІ МЕРЕЖІ: ГЕНЕЗИС І СТРУКТУРА

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. В умовах поглиблення міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації та глобалізації економічних процесів формуються глобальні інноваційні мережі (ГІМ). Проблема полягає у тому, щоб на рівні фірми, галузі, національної економіки в цілому знайти алгоритм оптимального включення у зазначені системи.

Особливого значення набувають дані питання для економіки України, яка знаходиться в стані стагфляції та потребує додаткових джерел у процесі досягнення стабілізації та виходу на траєкторію економічного зростання. Інноваційні фактори мають відіграти ключову роль у забезпеченні сталого, динамічного економічного зростання за умов дефіциту капіталу та потрібного шоку, якого зазнала економіка України останнім часом: шоку сукупного попиту, шоку сукупної пропозиції та шоку продуктивності.

З'ясування суті, генезису та структури глобальних інноваційних мереж сприятиме розробці механізмів взаємодії інноваційної системи України з регіональними та транснаціональними інноваційними ареалами.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ. Концептуальне визначення глобальних інноваційних мереж полягає у тому, що це є глобально організована мережа складних взаємозв'язків між фірмами та іншими структурами, залученими до процесу виробництва знань, що втілюються в інноваціях. Глобальні інформаційні мережі також визначаються у контексті географічному як поширення зовнішніх та внутрішніх інноваційних зв'язків. Дані процеси відбуваються у рамках багатонаціональної компанії, стратегічних альянсів, а також великих та малих фірм як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються.

Характерними ознаками ГІМ є рівень їхньої глобалізації, мережовості та інноваційності. Глобальність означає, з одного боку, екстенсивне географічне розширення, з іншого – вищий рівень функціональної інтеграції. Глобальність визначають такі п'ять індикаторів: загальний обсяг експорту, найбільші ринки збуту, географічне розташування інноваційних партнерів фірми, місце розташування структурних підрозділів фірми з різними